

ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ

FEATURES OF STIMULATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS BY MEANS DIDACTIC GAMES

Метою статті є обґрунтування особливостей стимулювання пізнавальної діяльності дітей із порушеннями мовлення засобами дидактичних ігор. Визначено протиріччя, що визначають актуальність проблеми формування пізнавальної активності дітей із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, порушеннями мовлення. Вказано, що одним із наслідків зазначених порушень є зниження розвитку пізнавальних процесів, сформованості мисленнєвих операцій, рівня дитячих домагань. Відбувається пізнавальний розвиток дитини одночасно із психічним і є свідченням її інтересів, почуттів. Здатність до пізнання навколишнього, уміння орієнтуватися в ньому, знаходити правильні способи вирішення життєво важливих проблем є необхідною умовою становлення дитячої особистості. Головним показником розвитку дитячого мислення є рівень сформованості образних і логічних розумових операцій. Проаналізовано основні групи дітей з різними рівнями пізнавальної активності, охарактеризовано особливості їхньої пізнавальної та комунікативної сфери. Діагностика пізнавального розвитку покликана виявляти реальні досягнення дитини у процесі навчання, враховуючи, що досягнутий нею рівень є результатом не тільки навчальних, а й усіх виховних впливів (у тому числі соціальних, демографічних та ін.). Щодо цього розроблено систему показників пізнавального розвитку дитини, яка охоплює ступінь сформованості пізнавальних і розумових (інтелектуальних) дій. Гра є універсальною формою діяльності, всередині якої відбуваються основні прогресивні зміни в психіці та особистості дитини-дошкільника із порушенням мовленнєвої діяльності. Узагальнено основні вимоги до застосування гри у процесі стимулювання пізнавальної діяльності дітей із порушеннями мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: діти дошкільного віку, мовленнєва діяльність, пізнавальна активність, дидактична гра.

The purpose of the article is to substantiate the features of stimulating the cognitive activity of children with broadcasting disorders by means of didactic games. The contradictions that determine the urgency of the problem of the formation of the cognitive activity of children with psychophysical developmental disorders, in particular, broadcasting disorders, have been determined. It is indicated that one of the consequences of the noted violations is a decrease in the development of cognitive processes, the formation of mission operations, and the level of child harassment. The cognitive development of the child takes place at the same time with the mental and is evidence of her interests and feelings. The ability to learn about the past, the ability to navigate in it, to find the right ways to solve vital problems is a necessary condition for the formation of a child's personality. The main indicator of the development of children's thinking is the level of formation of figurative and logical mental operations. The main groups of children with different levels of cognitive activity are analyzed, the peculiarities of their cognitive and communicative sphere are characterized. Diagnosis of cognitive development is designed to identify the real achievements of the child in the learning process, taking into account that the level achieved by him is the result not only of educational, but also of all educational influences (including educational ones). In this regard, a system of indicators of cognitive development of the child has been developed, which covers the degree of formation of cognitive and mental (intellectual) actions. Play is a universal form of activity, within which there are major progressive changes in the psyche and personality of the preschool child with speech disorders. The main requirements for the use of the game in the process of stimulating the cognitive activity of children with speech disorders are summarized.

Key words: preschool children, speech activity, cognitive activity, didactic game.

УДК 376.1-056.264:373.2
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.43>

Брушневська І.М.,
канд. пед. наук,
старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Мартинюк Т.А.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми. Проблема розвитку пізнавальної активності дошкільників із особливими освітніми потребами (ООП) на сучасному етапі розвитку спеціальної освіти є однією з найактуальніших. Це обумовлено різними вагомими причинами, зокрема тим, що результат пізнавальної діяльності залежить не тільки від змісту тих знань, які дитина засвоїла, а й від стану сформованості пізнавальних методів роботи педагога. Саме завдяки їм у дитини формується відношення до пізнавальної діяльності, до процесу засвоєння знань, до їхнього практичного застосування.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що без спеціального комплексного впливу пізнавальна активність не переходить в адекватну піз-

навальну діяльність. Особливої ваги це питання набирає по відношенню до дітей із порушеннями психомовленнєвого розвитку, зокрема, мовленнєвої діяльності. Одним із наслідків зазначених порушень є зниження розвитку пізнавальних процесів, сформованості мисленнєвих операцій, рівня дитячих домагань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження останніх десятиліть у галузі загальної (Г. Люблінська, Н. Скрипченко), корекційної педагогіки (В. Серебрякова, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет, А. Ястребова), психології (Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, Н. Менчинська, О. Шахнарович) та психолінгвістики (М. Камликова, О. Лурія, О. Леонтьєв) дають можливість

по-новому розглядати закономірності розвитку пізнавальної діяльності як важливої передумови формування лексичної і граматичної складової мовлення та причини, що призводять до відставання у засвоєнні цієї ланки. Велика кількість праць як вітчизняних (Л. Андрусишина, Л. Бартенєва, Н. Гаврилова, Е. Данілавичюте, С. Конопляста, О. Ревуцька, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Трофименко, М. Шеремет, Н. Чередніченко та ін.), так і зарубіжних науковців (Т. Ахутіна, Ж. Глозман, Л. Салмінаєва, Ф. Сохін, В. Серебрякова, О. Шахнарович, А. Ястребова та ін.) присвячена проблемі формування у дітей із порушеннями мовленнєвої діяльності вміння оперувати словами, сприймати, обробляти та використовувати у власному мовленні нову інформацію.

Всі автори, які займалися дослідженням цього питання (Б. Ананьєв, Д. Богоявленська, Д. Годовикова, Т. Землянухіна, Т. Кулікова, А. Петровський, Г. Щукіна та ін.), вважають, що пізнавальна активність є одним з важливих якостей, що характеризують психічний розвиток дошкільника.

Метою статті є обґрунтування особливостей стимулювання пізнавальної діяльності дітей із порушеннями мовлення засобами дидактичних ігор.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальний розвиток – ступінь розвитку в дитини пізнавальних процесів (відчуттів і сприймання, мислення та мовлення, пам'яті й уяви), сформованість уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, вибудовувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями [1, с. 255].

Під пізнавальною активністю дошкільників слід розуміти особистісне утворення, стан діяльності, який висловлює інтелектуально-емоційний відгук дитини на процес пізнання: прагнення до отримання знань, розумове напруження, прояв зусиль, пов'язаних з вольовим впливом, в процесі отримання знань, готовність і бажання дитини до процесу навчання, виконання індивідуальних і спільних завдань, інтерес до діяльності дорослих та інших дітей. Існують сензитивні періоди в розвитку пізнавальної активності людини, які протікають, головним чином, у дошкільному дитинстві.

Відбувається пізнавальний розвиток дитини одночасно із психічним і є свідченням її інтересів, почуттів тощо. Виявляється він в обсязі, характері та змісті знань, рівні розвитку психічних процесів (відчуттів, сприймання, запам'ятовування, уяви, мислення), пізнавальних здібностей, характері провідної діяльності. Про розвиток дитини свідчать: запитання, які вона ставить дорослим; судження, в яких виявляється її розуміння різних явищ, подій та їх причин; продукти діяльності (малюнки, різноманітні вироби та ін.); зміст, форми ігор; характер

спілкування з дорослими та однолітками; способи виконання завдань, розв'язань розумових задач [2].

Неабияке значення має й те, як дитина намагається пізнати навколишні предмети і явища, чи виявляє при цьому пізнавальний інтерес, допитливість. Здатність до пізнання навколишнього, уміння орієнтуватися в ньому, знаходити правильні способи вирішення життєво важливих проблем є необхідною умовою становлення дитячої особистості.

Засновник дитячого садка Ф. Фребель виходив з необхідності використовувати різноманітні ігри для розвитку органів чуття дітей, ознайомлення їх із природою, життям людей, підготовки до школи. Цій меті він підпорядковував дидактичний матеріал, призначений для формування уявлень про форму, величину, просторові відношення, числа – так звані дари. Він також розробив систему занять та ігор, спрямовану на розвиток сенсорики. Дитина, на його думку, наділена, крім основних інстинктів, інстинктом пізнавальним, дослідницьким, який є основою навчальної діяльності. У дошкільному віці розвиток прагнення до пізнання повинен реалізовуватися через безпосереднє споглядання предметів навколишнього світу [3, с. 98].

К. Ушинський важливим чинником формування особистості в дошкільному віці вважав розумове виховання. Його авторству належить теорія розвитку розумових здібностей дітей паралельно з розвитком мовлення. Він стверджував, що розвивати мовлення окремо від думки неможливо, а розвивати його перед думкою – шкідливо. Самостійні думки є породженням лише самостійно здобутих знань про предмети і явища, які оточують дитину. Обстоюючи принцип наочності в розумовому вихованні, К. Ушинський наголошував на необхідності того, щоб предмет безпосередньо відображався у душі дитини, її відчуття у цьому процесі перетворювалися на поняття, а з понять складалася втілена в слові думка. Усе це має відбуватися на очах і під керівництвом учителя [3, с. 99].

У пізнанні особливостей пізнавального розвитку дітей важливу роль відіграють роботи швейцарського психолога Жана Піаже (1896-1980), який вважав, що людина є активною, допитливою і винахідливою протягом усього життя. Діти й дорослі постійно нагромаджують, перебудовують власні знання про світ, намагаються осмислити свій досвід, поєднати набуті знання у систему. З огляду на це він виокремив такі стадії когнітивного (пізнавального) розвитку особистості: сенсо-моторна (від народження до 18 місяців); доопераційна (від 18 місяців до 7 років); конкретних операцій (від 7 до 12 років); формальних операцій (після 12 років) [3, с. 99].

Головним показником розвитку дитячого мислення є рівень сформованості образних і логічних розумових операцій: як оволодіває

дитина схематизованими уявленнями (образне) та виокремленням і співвіднесенням істотних параметрів об'єктів (логічне мислення).

Діагностика пізнавального розвитку покликана виявляти реальні досягнення дитини у процесі навчання, враховуючи, що досягнутий нею рівень є результатом не тільки навчальних, а й усіх виховних впливів (у тому числі соціальних, демографічних та ін.). Щодо цього розроблено систему показників пізнавального розвитку дитини, яка охоплює ступінь сформованості пізнавальних і розумових (інтелектуальних) дій. Згідно з дослідженнями психологів, темп пізнавального розвитку в дошкільному віці значно вищий порівняно з пізнішими віковими періодами, а допущені в цей час помилки у вихованні важко подолати в майбутньому.

У дошкільному віці дитина опановує основи уявлень і понять, які надалі визначають успішність пізнавального розвитку. Діти можуть пізнавати не лише зовнішні якості предметів і явищ, а і їх внутрішні, суттєві зв'язки та відношення. У них починають формуватися абстрактне мислення, узагальнення тощо. Якщо протягом перших трьох років життя провідна роль у пізнавальному розвитку належить сприйманню, то надалі зростає роль пам'яті та уяви. З уявою пов'язані основні процеси пам'яті, розумова діяльність.

У переддошкільному віці пізнавальний розвиток дитини сягає рівня передпонятійних узагальнень – наочно-образного відображення суттєвих ознак і відношень речей, що підводить її до наукових понять. Протягом дошкільного віку відбувається розвиток наочно-дійового (пов'язаного з практичними діями) та наочно-образного (оперування образами) мислення. Дослідження психологів і педагогів довели, що внаслідок використання спеціальних прийомів навчання дітям старшого дошкільного віку стають доступними узагальнені знання і способи дій, почуття і логічні операції, які донедавна вважалися ознаками мислення школярів. Дошкільнята здатні розуміти загальні принципи, зв'язки і закономірності, які є основою наукових знань, пізнавати суттєві аспекти явищ навколишнього світу [1, с. 300].

Одним із важливих показників пізнавального розвитку дитини є рівень пізнавальної активності – здатності дитини самостійно ставити пізнавальні завдання та знаходити способи їх вирішення. Діти не просто засвоюють знання, а й збагачують цей процес власним досвідом, що зумовлює виникнення нових, оригінальних пропозицій, здогадок. За належної підтримки дорослих діти прагнуть одержати якомога більше нових знань, що має важливе значення для формування їхньої розумової активності. Педагогічна наука покликана знайти такі засоби виховання, які забезпечать

розвиток усіх форм розумової діяльності та найповніше відповідають сучасним знанням про можливості й особливості розумового розвитку в дошкільному віці.

Пізнавальна активність розвивається з потреби в нових враженнях, яка притаманна кожній людині від народження. У дошкільному віці на основі цієї потреби, в процесі розвитку орієнтовно-дослідницької діяльності, у дитини формується прагнення дізнатися і відкрити для себе якомога більше нового. Пізнавальна активність, сформована в період дошкільного дитинства, є важливою рушійною силою пізнавального розвитку дитини.

На думку багатьох дослідників, вік дошкільнят 3-5 років є сензитивним періодом для формування пізнавальної активності (Л.С. Виготський, А.В. Запорожець). Пізнавальна активність дітей демонструється ними в процесі засвоєння мови і виражається в словотворенні, дитячих питаннях різного типу. Відповідно до результатів багаточисленних психолого-педагогічних досліджень, дитина молодшого дошкільного віку може не тільки пізнавати наочні властивості явищ і предметів, але і здатна розуміти загальні зв'язки, що лежать в основі багатьох законів явищ природи, аспектах соціального життя.

Виділяють три групи дітей з різними рівнями пізнавальної активності [3]:

1. Діти з активним рівнем розвитку пізнавальної активності. Їм притаманна яскраво виражена пізнавальна потреба, яка проявляється незалежно від виду діяльності, наявності чи відсутності звернень до них однолітків чи вихователів. У цих дітей завжди виникають запитання, про що б з ними не розмовляли, причому вони ставлять їх не з метою звернути на себе увагу, а саме прагнучи дізнатися про щось нове.

Дошкільнятам цієї підгрупи властиве прагнення з'ясувати будову та призначення предмета, вони охоче відгукуються на пропозицію знайти інший варіант розв'язання завдання або відповіді на запитання. Ці діти завжди радіють успіху й засмучуються через невдачі, вони готові виконати будь-яке завдання педагога і часто розглядають свою діяльність з погляду її корисності для інших. Нова ситуація викликає пошукову активність, бажання дослідити об'єкт чи явище, до якого проявляється жвавий інтерес.

Діти з високим рівнем розвитку пізнавальної активності невгамовні у своєму інтересі до будь-яких змін у навколишньому середовищі, постійно діляться своїми враженнями з дорослими та дітьми. Вони прагнуть бути першими, самостійно розв'язати завдання, і коли матеріал на заняттях виявляється для них надто простим, починають нудитися, особливо якщо педагог працює в цей час зі слабшими дітьми. Ці дошкільнята дуже винахідливі в іграх, люблять імпровізувати, часто

вносять зміни у правила гри, не бояться помилок і труднощів у роботі.

2. Діти з відносно активним рівнем розвитку пізнавальної активності. Ця група найчисленніша. Діти в ній можуть виявляти зацікавленість та активність лише в певних ситуаціях, здебільшого зумовлених змістом діяльності, її емоційною привабливістю. Вони легко включаються у нові види роботи, однак у разі виникнення труднощів відразу втрачають інтерес, коли вихователь спонукає їх до будь-якої діяльності, охоче приймають пропозицію.

Проте вони не прагнуть бути першими і майже завжди другі: і за готовністю до занять, і під час спостережень та виконання завдання. У разі, якщо план дій точно не розписаний і треба виявити винахідливість та фантазію, ці діти не виявляють ентузіазму й воліють діяти за готовим зразком. Їх важко зацікавити новим предметом або явищем, і навіть якщо інтерес виникає на початку діяльності, то швидко згасає у ході виконання завдання.

Прояви активності зовні невиразні, хоча ці діти охоче відгукуються на пропозицію дорослого поспілкуватися або попрацювати разом. В умовах самостійної діяльності вони іноді захоплюються виконуваною роботою, проте діють завжди одноманітно. Їхні інтереси переважно обмежуються повсякденними подіями, привернути увагу може лише щось незвичне. Проте далі простого виявлення цікавості вони не йдуть і не роблять спроби з'ясувати для себе ситуацію.

Головна особливість цих дітей – вони майже ніколи самі ні в чому не проявляють активності й навіть знаючи правильну відповідь, не скажуть її з власної ініціативи, хоча іноді можуть здивувати дорослого оригінальними міркуваннями. Звертання до педагога здебільшого пов'язані із задоволенням комунікативної потреби та з новизною ситуації, питання ж, які стосуються уточнення здобутих знань, ставлять дуже рідко. У спільній діяльності з дорослими вони за будь-яких умов – лише слухняні виконавці.

Для цієї підгрупи дошкільнят дуже важлива емоційна підтримка. До прийомів емоційної активності, зокрема, можна віднести: незвичайний початок занять (наприклад, прихід у гості до дітей казкового персонажа); музичний або віршований уривок як привітання (на музичне заняття входять під музичний супровід) і т.д. Доречними будуть також повідомлення цікавої інформації у процесі діяльності, «розвантажувальні» завдання, якщо діти втомились і засвоєння знань іде повільно. Матеріалом можуть слугувати приказки, прислів'я, фразеологічні звороти.

Отже, стратегія педагога в роботі з відносно активними дітьми – не лише допомогти їм включитися у діяльність, а й підтримувати відповідну емоційно-інтелектуальну атмосферу протягом усього заняття. Це дасть дитині відчуття радості, підне-

сення не тільки під час сприймання завдання, а й у ході його виконання. Вона захоче повторити й закріпити свої досягнення, навіть якщо це потребуватиме певних інтелектуально-вольових зусиль. Якщо наступні заняття справдять її очікування, це стане запорукою поступового переходу на вищий рівень розвитку пізнавальної активності.

3. Діти з пасивним рівнем пізнавальної активності. Ці діти завжди пасивні та байдужі і на заняттях, і в спілкуванні, й під час спільної діяльності з дорослими або однолітками. Вони майже ніколи не розпочинають виконувати завдання без підказки, нагадування дорослого, однолітків, важко включаються у роботу, очікують звичного тиску (у вигляді зауважень) з боку вихователя [3].

Дошкільнята з пасивним рівнем розвитку пізнавальної активності не виявляють інтересу до завдання, готовності включитися у роботу, та, власне, й не можуть (і не прагнуть) самостійно його виконати. Вони неохоче виконують будь-яку роботу або навіть повністю відмовляються від діяльності. Тут ідеться про цілковиту відсутність інтересу до навколишнього, до спілкування з однолітками. Зазвичай поведінка цих дітей стереотипна. Пізнавальна діяльність пов'язана для них з негативними емоціями, викликає пригніченість, нудьгу. Вказівки та пояснення педагога вони здебільшого не запам'ятовують, у ситуаціях, коли треба самостійно застосувати набуті знання, не можуть обійтися без істотної допомоги дорослого. Повільно переключаються із інтенсивної рухової активності на розумову, ці діти байдужі до результатів своєї діяльності — ніколи не радіють успіхам і не сумують з приводу невдач.

Працюючи з пасивними дітьми, слід урахувати, що вони не можуть негайно включитися в роботу, оскільки їхня активність зростає поступово. Отже: не варто пропонувати їм завдань, які потребують швидкого переходу від одного виду діяльності до іншого; треба давати їм час на обмірковування відповіді; не бажано ставити їм під час відповіді несподівані, «підступні» запитання; слід бути готовими до того, що після активної рухової діяльності ці діти досить повільно переключаються на розумову [4].

Гра є універсальною формою діяльності, середина якої відбуваються основні прогресивні зміни в психіці та особистості дитини-дошкільника із порушенням мовленнєвої діяльності. Гра визначає його відношення з оточуючими людьми, готує до переходу на наступний віковий етап, до нових видів діяльності. Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми із порушеннями мовлення навчального матеріалу,

урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Оскільки дитяча гра є явищем універсальним і діти в іграх копіюють навколишнє життя, її функції різноманітні. О. Ворожейкіна виділяє основні з них:

- навчальна функція дозволяє розв'язувати конкретні завдання виховання й навчання, які спрямовані на засвоєння певного програмового матеріалу та правил, яких повинні дотримуватися гравці. Важливе місце посідають навчальні ігри також для морального та естетичного виховання дітей;

- розважальна – сприяє підвищенню емоційно-позитивного тону, розвитку рухової активності; дає дитині несподівані та яскраві враження; створює сприятливий ґрунт для встановлення емоційного контакту між дорослим і дитиною;

- комунікативна – полягає в розвитку потреби обмінюватися з однолітками знаннями, уміннями у процесі ігор, спілкуватися з ними та встановлювати на цій основі дружні взаємини, виявляти мовну активність;

- виховна – допомагає виявити індивідуальні особливості дітей; дозволяє усунути небажані прояви в характері учнів;

- розвивальна – полягає у розвитку дитини, корекції того, що в ній закладене й виявлене;

- релаксаційна – допомагає відновленню фізичних і духовних сил дитини;

- психологічна – полягає у розвитку творчих здібностей дітей.

Така розмаїтість функцій заслуговує на те, щоб гра посіла належне місце в навчальному і виховному процесі [5, с. 13].

Використання дидактичних ігор для корекції мовленнєвого розвитку дітей має на меті:

- розвиток мовленнєвого дихання;
- формування темпу, ритму та мелодики;
- оволодіння новим словниковим запасом;
- розвиток граматичної будови мовлення;
- корекцію фонематичного слуху та розрізнення фонетично близьких звуків;
- закріплення уявлень про особливості вимови звуків, що змішуються.

Для опанування граматичною складовою необхідною основою є психофізіологічна готовність дитини, основними умовами якої є достатній рівень пізнавального розвитку та усного мовлення, а саме зв'язного мовлення, правильності звукового оформлення мовлення та його лексико-граматичної сторони. Недоліки з боку зазначених компонентів негативно впливають на формування готовності до засвоєння навички читання та письма та, в окремих випадках, провокують виникнення стійких розладів, що важко піддаються корекції. Значні проблеми виникають під час ознайомлення дітей з графічними образами звуків через несформовані вміння виділяти окремий звук у слові та визна-

чати послідовність звуків слова. Ці вміння розвиваються на базі достатнього рівня сформованості фонематичних процесів – сприймання, уявлення, звукового аналізу та синтезу слів. Зазначені функції залежать від рівня розвитку слухової уваги, пам'яті та слухового контролю, а також достатнього рівня розвитку розумових операцій.

Основними вимогами до застосування гри у процесі стимулювання пізнавальної діяльності дітей із порушеннями мовленнєвої діяльності є:

- а) кожна дидактична гра повинна бути корисною для пізнавального розвитку дітей, їх виховання;

- б) в дидактичній грі обов'язкова наявність захоплюючих завдань, рішення яких вимагають інтелектуального зусилля, подолання труднощів;

- в) гра повинна відповідати віковим та пізнавальним можливостям дітей;

- г) гра повинна збагачувати мовленнєвий розвиток дитини.

За допомогою дидактичної гри:

- стимулюється фізична і психічна активність дітей;

- розвивається організованість;

- покращується самопочуття;

- формується впевненість у собі;

- створюються умови для виправлення порушень і подальшого розвитку пізнавальної діяльності, моторики;

- розвиваються моральні якості дітей;

- виховується ініціативність;

- створюються передумови включення у суспільну діяльність.

Методика використання дидактичної гри має відповідати таким вимогам: доступність сюжету і рухів для дітей, відповідність їхнім інтересам; відповідність виду і змісту гри психофізичним і віковим особливостям дітей; проведення підготовки до гри (пояснення правил, сюжету); визначення не лише дидактичної, а й корекційної мети гри.

Важливо пам'ятати, що навіть найпасивніших дітей можна зробити активними. Метод дуже простий: дати дитині радість пізнання, радість подолання труднощів; навчитися чекати відповіді від неї, переживати разом з нею щастя інтелектуальної перемоги.

Висновки і пропозиції. Пізнавальна активність дитини, її повноцінний розвиток значною мірою пов'язані зі станом мовлення, якістю сприймання та розуміння словесної інформації. Пізнавальна та мовленнєва активність органічно взаємопов'язані. Пізнавальні процеси розвиваються в міру того, як дитина опановує мовлення. З іншого боку, процес поступового опанування мовлення є одним із показників нормативного психічного розвитку дитини. Загальними та необхідними умовами продуктивної діяльності особистості є мова та мовлення, спілкування та увага. З одного боку вони

пронизують всю психічну діяльність людини та забезпечують можливість активного задоволення її пізнавальних та суспільних потреб, а з іншого боку – є засобами реалізації внутрішнього світу та можливостей особистості.

Отже, стимулювання пізнавальної діяльності дітей із порушеннями мовлення засобами дидактичних ігор є закономірним та ефективним прийомом корекційно-розвиткової діяльності сучасного корекційного педагога.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богуславская З. Психологические особенности познавательной деятельности детей-дошкольников в условиях дидактической игры. М. : Наука, 1996. С. 254–340.
2. Бібік Н. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів : монографія. Київ, 1998. 199 с.
3. Квак О. Вивчення сучасного досвіду використання дидактичної гри у процесі навчальної діяльності дітей 5–6 років. *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету ім. М. Гоголя*. 2013. Вип. 3. С. 97–99.
4. Колупаєва А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
5. Довбня С. Теорія ігрової діяльності як основна вихідна позиція методологічних засад дослідження. *Наука і освіта*. 2010. № 7. С. 11–15.